"ఓ గన్నయ్యగోరా! రేపు సందాల్కి ఈ కొడవలి గిద్దలకి కక్కులు కోసి, సిద్దం సెయ్యమన్నాడు మా కాపు" అంటూ ఓ డజను కొడవళ్లను కొలిమిముందు కూర్చున్న కమ్మరి గన్నయ్యముందు పడేశాడు వరసయ్య కాపు పాలేరు సుబ్బడు.

"ఇదేవన్నా సవిలేదా? మింగేదా? రేపు సందాల కెట్టా సిద్దమౌతా యను కున్నాడేటి మీ కాపు? ఎల్లుండి సందాలక్కాని కావని సెప్పు" అన్నాడు గన్నయ్య.

"అదంతా నాకు తెల్దయ్యోవ్. కాపు సెప్పమన్నది సెప్పాను. అంతే!"

'సెప్పావుగా. ఇంకెల్లిరా'' అన్నాడు గన్నయ్య, కాలిన ఇనపముక్కను సమ్మెటతో కొడుతూ.

గన్నయ్య మాటలోని వెటకారాన్ని అర్థం చేసుకున్న గన్నయ్య భార్య రత్నం పకాలించి నవ్వింది.

ఆ ఊరిమధ్య ఉన్న ఊరుమ్మడి కమ్మరి సావిడి, తాతయ్య కాపు ఊరి పెత్తనం చలాయించే రోజుల్లో కట్టబడింది. తాతయ్య కాపు బతికున్న రోజుల్లో, ఊరుమ్మడి డబ్బుతో ఆ సావిడి కట్టించి, వ్యవసాయం పనిముట్లు తయారు చేయడం కోసం కమ్మరి వెంకన్నని తీసుకువచ్చి ఆ సావిట్లో పెట్టాడు. తాతయ్య కాపు బతికి ఉన్నన్నాళ్లు తల్లో నాలికలా కమ్మరి వెంకన్న ఆ ఊళ్లో రోజులు దొర్లించాడు. తాతయ్య కాపు పోయిన కొన్నాళ్లకి, వెంకన్నా కన్ను మూశాడు. వెంకన్న కన్నుమూసిన తరవాత వెంకన్న కొడుకులకి, ఆ ఊరుకి పొసగ లేదు.

రోజులు మారడంతో పాటు మనుషుల మనస్తత్వాలుకూడా మారడంతో, పాత జీతం తలాయిస్తున్న ఆ ఊరి కామందుల తాకిడికి తట్టుకోలేక, వెంకన్న కొడుకులు సావిడి ఖాళీచేసి, బతుకు తెరువు కోసం పట్నానికి వెళ్లిపోయారు.

ఓ నెలాపాటు ఖాళీగా ఉన్న సావి ట్లోకి గన్నయ్యని తీసుకువచ్చి పెట్టారు ఊరి పెద్దలు.

ఓ పెద్ద తాటాకు చూరుపాక, దానికి ఓ చిన్న గది. అదే కమ్మరి సావిడి. ఆ సావిట్లో గన్నయ్య. గన్నయ్యని ఊరంతా "కమ్మరి గన్నయ్య" అని పిలిచినా, అతను కమ్మరి పనీ, వడ్రంగి పనీ కూడా చెయ్యాలి. రెండు పనులూ అతను చెయ్యగలడు.

ఆ సావిడిముందు ఓ పెద్ద చింత చెట్టు. ఆ చింతచెట్టుకింద పాడైపోయిన కొండెడ్ల బళ్లు, నాగళ్లు, తుమ్మదుంగలు కనిపిస్తుంటాయి. ఆ చింతచెట్టు నీడలోనే

అతను ఊళ్ళోవాళ్ళ దృష్టిలో ఊరు ఉమ్మడి మనిషి. ఊరు ఉమ్మడి తిండి తిని ఊళ్ళోవాళ్ళ దయమీద ఆధారపడి బ్రతికే ఊరు ఉమ్మడి మనిషి. మరి అతడి భార్య మాట ఏమిటి? అందంగా పుట్టడం ఆమె నేరం కాదు. అందంగా పుట్టి కూడా పేదవాడి పెళ్ళాం కావడమే ఆమె నేరం.

కమ్మరి కొలిమి. చింతచెట్టుకి చేరవేసి సమ్మెట్లు, బాడితలు, ఇనపముక్కలు, గొడ్డళ్లు, బళ్ల ఇరుసులు, పాడైపోయిన కొడవళ్లు, కత్తులు, గునపాలు ఉంటాయి.

ఆ కొలిమిదగ్గర యజమాని. నౌకరు-గన్నయ్యే! ఎవరి పని చేస్తూ ఉంటే, వాళ్ల పాలేరు ఊదుడుతిత్తితో కొలిమిని రాజబెడుతూ ఉంటాడు. గన్నయ్య పొద్దుటినించి సాయంత్రం దాకా ఆ కొలిమి ముందు కూర్చుని, కొలిమిలో కాలిన ఇనపముక్కల్ని పట్టకారుతో ఇటూ అటూ తిప్పుతూ, అవసరమైనప్పుడు ఇనపముక్కల్ని ఇనప దిమ్మమీద పెట్టి, సమ్మెటతో బాది సాపుచేస్తూ ఉంటాడు. లేకపోతే బాడిత చేతబట్టి తుమ్మదుంగల్ని, మారుబారి కర్రల్ని చెక్కి సాపుచేస్తూ ఉంటాడు. పనిచేసుకొంటూనే చుట్టూ ఉన్న జనంతో బాతాఖానీ కొడుతూ ఉంటాడు.

చెట్టుకింద పడి ఉన్న దుంగలమీదికి ఊళ్లో జనం చేరతారు. పొలంపని లేనివాళ్లు, ఇంట్లో పనిపాటా లేనివాళ్లు ఆ కమ్మరి సావిడి దగ్గిరికి చేరిపోతారు. నిజాని కదో రచ్చబండలాంటిది.

గన్నయ్య నోరూ వాకూ లేనిమనిషి. ఆ చింతచెట్టు తనకి తెలియకుండానే అందరికీ నీడ ఇచ్చినట్టు, గన్నయ్యకూడా తనకి తెలియకుండానే అందరి అవసరాల్ని తీరుస్తూ ఉంటాడు. ఎప్పుడో ఏడాది కొసారి—కుప్పనూర్పుడు రోజుల్లో- రైతులు గన్నయ్యకి ధాన్యం కొలుస్తారు. 'కొలిచినయ్య పుణ్యం, కొలవనయ్య పాపం!' అంతేకాని, ఎవర్నీ— 'నువ్వు ఈ ఏడు జీతం కొలవలేదేం?' అని గన్నయ్య నోరు తెరిచి అడగడు. అందుకే ఎనిమి దేళ్లనుంచి ఆ ఊళ్లోనే కదలకుండా ఉండగలిగాడు.

నిజానికి ఊళ్లోవాళ్లు అతను పడిన కష్టానికి కూలి ఇస్తున్నాం అని ఎన్నడూ అనుకోలేదు. ఆ అలవాటు వాళ్లకి లేదు. ఊళ్లోవాళ్ల దృష్టిలో, గన్నయ్య ఊరుమ్మడి సావిట్లో ఊరుమ్మడి మనిషి. ఊరుమ్మడి తిండి తిని ఊళ్లోవాళ్ల దయ మీద బతికే ఊరుమ్మడి మనిషి.

ఊళ్లోవాళ్లు తన గురించి ఏమను కున్నా గన్నయ్య పట్టించుకోడు. గన్నయ్య స్వతహాగా జవిరి ఎముక గల మనిషి. మోటుపని చేసి బతికే మనిషేమో, కండలు తిరిగి బలంగా ఉంటాడు గన్నయ్య. ఒక చేత్తో అవలీలగా ఓ పాళం దుంగని ఎత్తి పారెయ్యగలడు.

పొద్దుటినుంచి సాయంత్రందాకా ఆ కొలిమి దగ్గిర కండలు కరిగేలా పనిచేసి, చీకటి పడబోయేముందు ఆ కొలిమిమీదే ఓ సోలడు గింజలు పొంగించు కొని, పక్కింటి లక్ష్మమ్మగార్నో, ఎదురింటి రాజమ్మగార్నో అడిగి ఏ కూరో తెచ్చుకుని రోజులు దొర్లించేసే వాడు గన్నయ్య. అలిసిపోయిన శరీరానికి నిద్ర పిలవడం తడవుగా రావడంతో పెందరాళే పడుం వాల్చేవాడు. అలా ఏ చీకూ చింతా లేకుండా, తనని గురించి గాని, దేనిగురించిగాని ఆలోచించకుండా, హాయిగా ఆ చుట్టూ ఉన్న దుంగల్లో ఓ దుంగలా కాలం గడుపుకుంటున్నాడు గన్నయ్య.

అలాగే లక్ష్మమ్మగా రిచ్చిన కూర తోటే, రాజమ్మగా రిచ్చిన పచ్చడితోటే— ఊళ్లోవాళ్ల దయాధర్మాలమీద, నీళ్లా పాలా అడగని ఊరుమ్మడి యంత్రంలా, ఊరుకి ఉపయోగపడుతూ గన్నయ్య రోజులు దొర్లించేస్తే, గన్నయ్య కథలోకి ఎక్కేవాడే కాదు.

అలా కాకుండా, గన్నయ్య జీవితం లోకి అనుకోని మలుపు తొంగి చూసింది. కాలానికి, మనిషి జీవితానికి మార్పు సహజమేమో!

ఏడాది క్రితం, పెద్దకాపు—"జీతం కొలుస్తాను. కళ్లంలోకి రా" అని కబు రంపాడు. పొద్దున్నే ఓ ఖాళీసంచి భుజాన వేసుకుని పెద్దకాపు కళ్లం దగ్గిరికి వెళ్లాడు గన్నయ్య. గన్నయ్య వెళ్లేటప్పటికి పెద్దకాపు దగ్గిరుండి పాలేళ్లకి జీతాలు కొలిపిస్తున్నాడు. పెద్దకాపు వియ్యంకుడు మడత మంచంమీద కూర్చుని చుట్ట కాల్చుకుంటున్నాడు. పెద్దకాపు వియ్యం కుడు పక్కఊరి మునసబు.

గన్నయ్యని చూడగానే, "ఏరా,గన్నిగా! వచ్చావా! ఒరేయ్, రాజిగా! ఉడికున్నా ఓ బస్తాగింజలు కొల్రా" అన్నాడు పెద్దకాపు.

"ఎవ రీ మనిషి?" అన్నాడు వియ్యం కుడు పెద్దకాపుతో, ఓ చుట్టన చుట్ట అందిస్తూ.

"మా ఊరి కమ్మరి, గన్నిగాడు."

"మీ ఊళ్లో రెండు పార్టీ లను కుంటాను. రెండు పార్టీలకి పనిపెడ తన్నాడా?"

"నోరూ వాకూలేని సన్నాసి. పైగా, ఇంకా పెళ్లీ పెడాకు లేవు. ఏదో ఇద్దర్నీ ఆడే పక్కబెడతన్నాడు" అన్నాడు పెద్ద కాపు.

"మా ఊళ్లో మా కమ్మరి నాగయ్య సెల్లె లుంది. సమ్మందం కుదరక పత్త న్నాడు. ముడేయించేత్తే ఇద్దరూ పడుం దురు" అన్నాడు మునసబు, చుట్టపొగ గాలిలోకి వదులుతూ.

ఇంతలో గన్నయ్య ధాన్యం కొలిపించు కొని, బస్తామూతిని తడపతో బిగించి, పెద్దకాపు దగ్గిరికి వచ్చి, "వత్తానండి, బాబూ!" అన్నాడు.

"అదిసరేగాని, గన్నిగా. ఎల్లకాలం ఇల్లాగే ఆంజనేలు సామిలా ఉండిపోతా వేట్రా? నీ కింక ఆడదానిమీద నివార దేట్రా" అన్నాడు పెద్దకాపు నవ్వుతూ.

గన్నయ్య సిగ్గుపడి తల వంచు కున్నాడు.

"నే ఎళ్లొత్తానండి" అంటూ ధాన్యం బస్తావైపు రెండడుగులు వేశాడు.

"ఈ గింజలన్నీ పోగుచేసి ఏం చేత్తా వురా? ఒక్క సన్నాసికి ఈ పోగే తెందుకురా?" అన్నాడు పెద్దకాపు.

"ఏటి కేడాది గడాలిగా, బాబూ! పైగా కొలిమిలోకి బొగ్గులు కొనాలి" అన్నాడు గన్నయ్య, ఎంతో నమ్రతగా.

"పోనీలేకాని, మా ఇయ్యంకుడిగా రూళ్లో పిల్ల ఉందిట. తీరం సెయ్ మంటావేట్రా?" అన్నాడు పెద్దకాపు.

"ఏమోనండీ, నాకు తెల్దు" అంటూ అడుగులు తడబడుతూ బస్తా దగ్గిరికి వెళ్లి, బస్తా నెత్తిన పెట్టుకొని వెళ్లి పోయాడు గన్నయ్య.

"పెట్టంత మడిసని పేరేగాని, ఆడ పిల్లకంటె సిగ్గు పడిపోతన్నాడయ్యా మీ కమ్మరి!" అన్నాడు మునసబు, చుట్ట పళ్లమధ్య నొక్కిపట్టి.

"బాగా సెప్పారు" అన్నాడు పెద్ద కాపు.

గన్నయ్య ఆ ధాన్యం బస్తాని తిన్నగా షావుకారు లక్ష్మీపతి ఇంటికి తెచ్చి అరుగు మీద దింపాడు.

"ఎన్ని కుంచాల్రా?" అన్నాడు లక్ష్మీపతి.

"నే కొల్లేదండి. కొల్చేటప్పుడు లెక్కెట్టనూ లేదు" అన్నాడు గన్నయ్య తనదో పొరపాటు చేసినట్టు.

"నే తరవాత కొలిపించి, నీ లెక్క జమ కడతానులే!" అన్నాడు లక్ష్మీపతి.

గన్నయ్య కదలకుండా ఇంకా అలాగే నిలబడ్డం చూసి, "ఏరా! ఇంకా నిలబడ్డా వేం?" అన్నాడు లక్ష్మీపతి.

"అబ్బే! మొత్తం ఎంత పోగయ్యిందో మాత్తరేమోనని. . ." అని నసిగాడు గన్నయ్య.

"ఏమి? ఎంత పోగయ్యిందో తూ మంటావు?"

ఊరుమ్మడి బతుకులు

-సి. ఎస్. రావు

"అదేనండి— డబ్బు."

"అదా! రెండొంద లుంటుందిరా! ఏం? కొలిమిని కార్ఖానాకింద మారుద్దా మనుందా?" అన్నాడు, వ్యాపారం దృష్టి తప్ప మరో ఆలోచన లేని లక్ష్మీపతి.

"అబ్బే, నా మొగానికి కార్ఖానా కూడానా? ఊరికినే అడిగానండి. మరి నే వత్తానండి. సంచీ సందా అట్టేకెడతా లెండి" అని వచ్చేశాడు అక్కణ్ణించి.

'ఏడేళ్లు కట్టబడితే రెండొందలు పోగైనా యన్న మాట!' అనుకున్నాడు.

గన్నెయ్య తన పొట్టకి పోగా మిగిలిన ధాన్యాన్ని ఏటా లక్ష్మీపతికి అమ్మేస్తాడు. అలా ఏడేళ్ల బట్టి అమ్మితే రెండు వందలు పోగయ్యాయి. అవసరమైనప్పుడు లక్ష్మీపతి దగ్గరనించే గన్నెయ్య రూపాయా, రెండూ తీసుకోడం అలవాటు.

పొవిడికి వెళ్లేదారిలో రామస్వామి కొ

హోటల్ పాక అగుపించింది గన్నెయ్యకి. కాఫీ హోటల్ కనపడగానే నోరూరింది. వారానికో, పది రోజులకో ఓ సారి వచ్చి, అరడజన్ ఇడ్డెన్లు తిని, ఓ గ్లాసు మంచినీళ్ళు తాగిపోవడం గన్నెయ్యకి అలవాటు.

పాకలోకి దూరాడు గన్నెయ్య.

పారాటు చెక్కబల్లమీద కూర్చుని, మొగం మూతలుపడిన ఎర్రని కళ్లను పప్పు రుబ్బుతూన్న రామస్వామి పెళ్లాం మీద నిలిపి, పచ్చిమిరపకాయ బజ్జీలు తింటున్నాడు తాగుబోతు చిన్నిగాడు.

రామస్వామి పెళ్లాం వీరమ్మ పెసరట్లకి పప్పు రుబ్బుతూంది. గన్నెయ్య రాక గమనించి, "బేర వచ్చినాది, చూడయ్యోవ్!" అంది రామస్వామి ముద్దేకించి.

"నువ్వు చూడకూడదేటే?" అన్నాడు రామస్వామి, బజ్జీలు మూకుట్లో వేస్తూ.

"నేను పనిమీదుంటే ఎట్టాగేటి చూసేది?" అంది కాస్త కోపంగా.

రామస్వామి చేతులు కడుక్కుని, తడి చేతుల్ని వీరమ్మమీద దులుపుతూ, "దీని కిమద్ద మరీ జోరెక్కువై పోయిందిరా!" అన్నాడు గన్నెయ్యతో.

మీద పడిన నీళ్లను తుడుచుకుంటూ "బాగానే ఉంది సడసం" అని మూతి మూడు మెలికలు తిప్పి, వచ్చే నవ్వు ఆపుకుంటూ ఒయ్యారంగా పప్పు జోరుగా రుబ్బడం మొదలుపెట్టింది.

గన్నెయ్యకి వాళ్లిద్దరి సరసం సిగ్గని పించింది. ఇంతలో రామస్వామి ఇడ్డెన్ల ప్లేటు గన్నెయ్య కందించాడు.

* * *

గన్నెయ్య కమ్మసాలకి చేరుకున్నాడు. పెద్దకాపు ఇచ్చిన ప్రోత్సాహం, షావుకారు లక్ష్మీపతి 'రెండు వందలు దాకా పోగయ్యుంటాయిరా' అని అన్న మాట, రామస్వామి, వీరమ్మల సరసం—ఒకదాని తరవాత ఒకటి గన్నెయ్య మనసులో చక్రంలా తిరిగాయి.

గన్నెయ్య మనసులోని కోరికల తేనెపట్టు చెదరగొట్టాయి. ఇదివరలో ఎప్పుడేనా గన్నెయ్య మనసులో ఏదేనా కోరిక పుడితే కొలిమిలో పడిన చెమట బిందువులా ఆవిరైపోయేది. ఇప్పుడీ కోరిక అలాకాకుండా చెరువులోని తామరాకుమీది నీటిబొట్టులా మిలమిల మెరుస్తూ మనసులో ఆడుకుంటూంది.

మరునాడు సాయంత్రం గన్నెయ్య మళ్లీ పెద్దకాపు దగ్గిరికి వెళ్లాడు. విప్పి చెప్పకపోయినా, గన్నెయ్య మనసు అర్థం చేసుకున్నాడు పెద్దకాపు. గన్నెయ్య ముద్ధరించడానికి కాకపోయినా వియ్యంకుడి దగ్గిర మెహర్బానీ కోసం వియ్యంకుడు

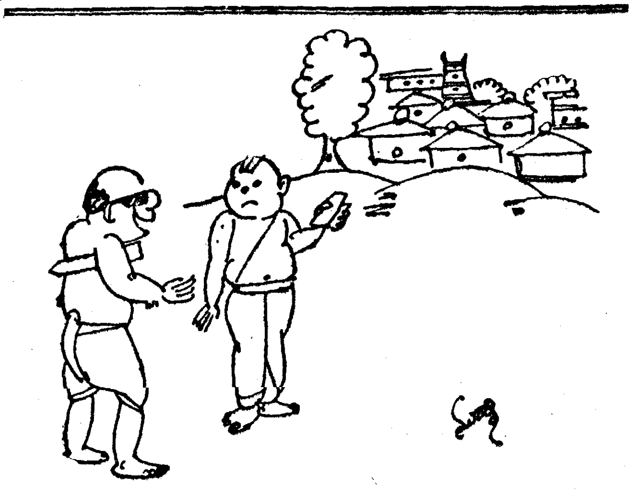

"ఇయ్యాలకూడా హరికతని ఆలీసెం గానే ముగిత్తడి, హరిదాసుగారూ..."

చెప్పిన సంబంధాన్ని స్థిరపరిచాడు పెద్దకాపు.

గన్నెయ్య పెళ్లి నిశ్చయమైంది. పెళ్లికూతురు పేరు రత్నం. వాళ్ల ఊళ్లోవాళ్లకి రత్నం చదువుకున్న పిల్లకింద లెక్క. ఎనిమిదో క్లాసుదాకా ఊళ్లో ఉన్న బడిలోనే చదువుకుందిట. రత్నం తెలివైందీ, చలాకీ అయిందీ, అందమైందీ అనుకునేవారంతా. ఏమైనా రత్నం పసిడిబొమ్మలా చూడముచ్చటగా ఉంటుంది.

రత్నం చిన్నతనంలో, రత్నం నవతి అన్నగారు తల్లీ తండ్రీలేని లోటు లేకుండా రత్నాన్ని కళ్లలో పెట్టుకు చూసుకున్నాడు. రానురాను అతని సంసారమూ పెరగడంతో, భార్య మాటిపోటి మాటలతో రత్నం బరువయింది అతనికి. రత్నానికి తను అన్నగారికి బరువయ్యానని తెలియగానే, తనకి తనే బరువైనట్లనిపించింది. దానితో పెళ్లి కుదిరిం దనగానే గన్నెయ్య అందగాడు కాకపోయినా, మోటుమనిషే అయినా రత్నం మనసు తేలికైంది. కట్నం లేకుండా పెళ్లి చేసుకున్న గన్నెయ్యలో బతికున్న దేవుణ్ణి చూసింది రత్నం.

పెళ్లి దేవుడిముందే జరిగింది. ఆ పెళ్లికి మేళతాళాలు, బంధువులు, విందులూ అన్నీ దేవుడే. అయినా, గన్నెయ్య రెండు వందల రూపాయలతో బాటు, ఏడేళ్ల కష్టము కరిగిపోయింది.

దాని ఫలితంగా ఒక ఏడాదినుంచి రత్నం గన్నెయ్య ఊరుమ్మడి కమ్మరి సాపిట్లో మసులుతూంది. రత్నాన్ని చూసి గన్నెయ్య మురిసిపోయాడు. ఆమె అందాన్ని చూస్తూ ఆమె మృదువైన మాటల్ని వింటూ ఒకో రాత్రి నిద్ర పోయేవాడు కాదు. ఆమె నేదో అందల మెక్కించాలనీ, పువ్వుల మీద నడిపించాలనీ అతని మనసు ఆరాట పడేది.

రత్నానికీ ఆశలేమీ లేవు. గన్నెయ్యని తన మనసుకీ, ఆ సావిడికీ రాజులా చూసుకునేది రత్నం. అతనిని సుఖ పెట్టడమే తన జీవితానికర్థం అనుకుంది రత్నం. వెలుగు రాకుండానే అన్ని పనులూ చూసుకుని, ఓ ఏడాదిపాటు ఎవరి కంటా పడకుండా ఆ చిన్నగదిలోనే మగ్గింది రత్నం. పెద్ద ఆర్భాటము, అల్లరి లేకుండానే రత్నం బిడ్డతల్లి అయింది. అప్పటి నుంచి ఊరు తనకి కాస్త పాత కావడంతో, సావిట్లోకి రావడం మొదలుపెట్టింది రత్నం.

ఆనాటినుంచి సావిడికి రద్దీ మరీ పెరిగిపోయింది. ఇదివరలో పాలేర్లూ, పనిలేనివాళ్లూ రావడమే రివాజు కాని, ఇప్పుడు పెద్దపార్టీకి పెద్దైన కిష్టయ్య, చిన్నపార్టీకి పెద్దైన రవణయ్యకూడా సావిడి దగ్గిరే ఉంటున్నారు.

పళ్లు, పువ్వులు, పాలు గన్నెయ్య ఇంటినిండా పడుంటున్నాయి. కిష్టయ్య పట్టణానికి వెళ్లి, వచ్చేటప్పుడు ఇంటికైనా వెళ్లకుండా సరాసరి సావిడి దగ్గిరికి వచ్చి, నాలుగైదు స్వీట్సు పొట్లాలు పడేసి పోయేవాడు. చిన్నపార్టీ పెద్ద రవణయ్య పండగలకి పబ్బాలకీ ఓ మంచి చీర, రవికలగుడ్డ పట్టుకువచ్చి, "నువ్వు కొనలేవురా, గనిగా! దానికి కట్టుకునే ఈడు. ఇదిగో, ఈ సీర కట్టుకోమను రేపు పండక్కి" అని ఇచ్చిపోయేవాడు.

గన్నెయ్య వద్దండా మనుకునే వాడు. 'పోనీలే, ఆళ్ల ముచ్చటాళ్లది. ఊరి పెద్దలు' అని సరిపెట్టుకొనేవాడు.

* * *

ఆ ఊళ్లో చిన్నపార్టీకి, పెద్దపార్టీకి మధ్య పచ్చగడ్డి వేస్తే భగ్గుమంటుంది. రెండు పార్టీలవాళ్లకీ గన్నెయ్యే కమ్మరి.

ఓ సారి చిన్నపార్టీ పెద్ద రవణయ్య నాగలి అన్న రోజుకి తయారు కాలేదు. పెద్దపార్టీ పెద్ద కిష్టయ్య దగ్గిరుండి అతని పని చేయించుకోడంతో రవణయ్య పని ఆలస్యమయింది.

దానితో రవణయ్య ఆ సాయంత్రం గన్నెయ్య ఇంటిమీదికి వచ్చి, "ఏరా, గన్నిగా? ఒళ్లు పొగరెక్కిందేట్రా? తప్పొదియ్యి, పెళ్లాన్ని చూసుకుని పనెగ్గొట్టేత్తన్నావ్! బొనిక లేరేత్తానుండు!" అంటూ మీదిమీది కొచ్చాడు.

రత్నం కంగారుపడి, బయటికి వచ్చి, "రే పిచ్చేస్తార్లెండి, బాబూ! ఈ రాత్రంతా అయినా పనిచేసి, రేపు సాయంత్రానికల్లా మీ పని పూర్తి చేస్తారు" అంటూ రవణయ్యని సముదాయించింది.

"సరే! చూత్తాను. నీ మొగం చూసి ఊరుకుంటున్నాను" అని విప్పిన పడగని ముడుచుకుని వెళ్లిపోయాడు రవణయ్య.

మరునాడు పని లేకపోయినా సావిడి దగ్గిరికి వచ్చిన కిష్టయ్య, "ఏరా, గన్నిగా? రవణయ్యకి సమాధానం చెప్పలేక పెళ్లాన్ని అడ్డెట్టుకున్నావంట! ఆ దేవన్నా తల తీసేత్తాడా? నే లేననుకున్నావా?" అన్నాడు, ఏదో తాను గన్నెయ్యకి పెద్ద అండ నన్నట్టు.

గన్నెయ్య ఏం మాట్లాడలేదు.

"కాని మంచీలియ్యి, రత్నం!" అన్నాడు కిష్టయ్య నిశ్శబ్దాన్ని చీలుస్తూ.

రత్నం మంచినీళ్లు తెచ్చి ఇచ్చింది.

మంచినీ ళ్లిస్తూన్న రత్నాన్ని ఎగా దిగా చూసి, "దీనికి రోజు రోజుకీ మరీ అంద మొత్తుందిరా, గన్నిగా! ఏం తినిపిత్తన్నావోగాని" అన్నాడు కిష్టయ్య పెద్ద చమత్కారంలా.

ఆ చమత్కారానికి చుట్టూ ఉన్న జనం పకాలించి నవ్వారు.

చుట్టూ ఉన్న ఇనపముక్కల్లా, దుంగల్లా మనుషుల నైజం కూడా కటువుగా అనిపించింది గన్నెయ్యకి. కొలిమిలో కాలుతూన్న తొల్లిక ఊచ తీసి గుండెలో గుచ్చుకోవా లనిపించింది గన్నెయ్యకి. చేతగాక, చేసేదిలేక నవ్వి ఊరుకున్నాడు.

అవమానాలకి, చివాట్లకి, బెదిరింపులకి అతనికి చేతనైన జవాబు ఆ నవ్వే! అదే అతనికి చేతనైన పెద్ద ప్రతీకారం. "పెద్దపార్టీ కిట్టయ్య కన్నడితే, ఇంకా రంగొత్తది, గన్నిగా పెళ్లానికి" అన్నాడు తాగుబోతు చిన్నిగాడు, కిష్టయ్య దగ్గిరనుంచి సాయంత్రం తాగుడుకి ఓ పావలా గుంజ వచ్చన్న ఆశతో.

కిష్టయ్య ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుకున్నాడు.

రత్నం మొము కరిగిన ఇనుములా పొగలు కక్కింది. ఆ ఉక్రోషాన్నిఅణుచుకో లేక, లోపలికి పోయి కళ్లనీళ్లు కుక్కుకొని, మంచంమంచం పట్టెకేసి తల బాదుకొంది.

గన్నెయ్య ఏమీ విననట్టు చింత చెట్టువైపు చూశాడు. పిల్లలు చింత కాయలు కోసుకుంటున్నారు. చెట్టెక్క లేనివాళ్లు కిందనుంచే రాళ్లతో కాయ లని కొట్టుకుంటున్నారు.

'నేను ఊరుమ్మడి మనిషిని. నా బతుకు ఊరుమ్మడి బతుకు. నా లాగే నువ్వూ ఊరుమ్మడి దానివి. నన్నూ, నిన్నూ ఎవరేం చేసినా, ఎవ రేమన్నా అడిగేవోడు లేడు. మనం మాట్లాడలేం!' అని గన్నెయ్య మనసు చెట్టుతో చెప్తుకుంది.

'నేను ఊరుమ్మడి కరిసాలలో బతుకుతున్న ఊరుమ్మడి మడిసినే. ఊరుమ్మడి మడిసి పెళ్లాంకూడా ఊరుమ్మడిదే కావోసు!' అనుకున్నాడు గన్నెయ్య నిస్సహాయంగా.

కిష్టయ్య చేతికి దొరికిన చీపురు పుల్లతో నేలమీద పాకుతున్న చీమని వేటాడుతున్నాడు.

'నాలు గెకరాల కొంప్ర, ఓ మండువా లోగిలో, మేడో, మిద్దో ఉంటే నా పెళ్లాన్ని అంత మాటనగలిగేవోడేనా కిట్టయ్య?' అనుకున్నాడు గన్నెయ్య.

'ఆత్తి అంతత్తు లేనోడికి అంద మైన ఆడదికూడా బరువే' అనుకున్నాడు మనసులో గన్నెయ్య.

చీమను వేటాడుతూన్న కిష్టయ్యకి చిన్నిగాడన్న మాటలు-“కిట్టయ్య కన్నిడితే ఇంకా రంగొత్తది గన్నిగాడి పెళ్లానికి” గుర్తుకి వచ్చాయి.

'మిగల ముగ్గినపండు రుసి పోవ్దా' అనుకున్నాడు కిష్టయ్య.

చీపురుపుల్ల దెబ్బ చీమకి తగిలి చీమ విలవిల తన్నుకుంటూంది. కిష్టయ్య ఉన్నట్టుండి లేచి, నోటిలో నానిన చుట్టని నేలకేసి కొట్టి, తుపుక్కున ఉమ్మేసి, “ఒరేయ్, గన్నిగా! సందా లోపలింటికి రా. నువ్వు, మా సుబ్బడు బత్తికెళ్లి బండిరుసు కొనుక్కుద్దురు గాని” అని చెప్పి వెళ్లిపోయాడు.

“అల్లాగే, బాబూ!” అని మాత్రం అనగలిగాడు గన్నెయ్య.

అనుకున్న ప్రకారం ఆ సాయంత్రమే గన్నెయ్య,కిష్టయ్య పాలేరు సుబ్బడు బండి ఇరుసు కొనడానికి బస్తీకి ప్రయాణమై వెళ్లిపోయారు. తిరిగి మరునాడు ఉదయా నికికాని రాలేరు.

చీకటి పడింది. ఊరు మాటు మణిగింది.

కిష్టయ్య ముస్తాబై, చుట్టపొగ వదులుతూ కమ్మరి సాలవైపు బయలు దేరాడు. వీధి అంతా సెంటువాసన కమ్మింది. సావిడి దగ్గర జనం అలికిడి లేదు. సావిట్లోకి అడుగులో అడుగు వేసుకుంటూ వెళ్లి, “రత్నం!” అని పిలిచాడు కిష్టయ్య.

“ఎవరూ?” అంది రత్నం లోపలి గదిలోనుంచే.

“నేనే నే. కిట్టయ్యని.”

“వస్తున్నా నుండండి” అంటూ తలుపు తీసి, “ఆయ నింకా రాలేదండి” అంది రత్నం.

“ఆడితో నా కేం పనుందిగాని, నువ్వ లోనకి నడు... నీతో కాత్త మాటాడే పనున్నాది” అన్నాడు కిష్టయ్య.

“నాతోనా?” అంది రత్నం కాస్త కంగారుపడి.

“నీతోనేనే. సదువుకున్నా వన్నమాటే గాని. నీకు బొత్తిగా తెలివి లేదేటే, ఎర్రిమొగవా.”

“అబ్బే, ఆయన కోసం వచ్చేరేమో అనుకున్నాను” అంది రత్నం, ఏం మాట్లాడాలో తెలియక.

“ఇదెక్కడిదిరా గొర్రిలాగ? సెప్పిన మాట అరదం సేసుకోదు. నువ్వ లోనకి నడు. నే సెపుతాను” అంటూ రత్నాన్ని లోనికి నడిపించాడు కిష్టయ్య. మంచంమీద కూర్చున్నాడు. చంటిది వేరే చిన్న మంచంమీద నిద్దట్లో ఉంది.

“నా కాడ సెంటోసన కొడతందా నీకు?” అన్నాడు కిష్టయ్య సంభాషణ ఎలా మొదలెట్టాలో తోచక.

“ఆఁ.”

“ఎట్టాగుంది? బాగుందా?”

“ఆఁ” అంది రత్నం వణుకుతున్న కంఠంతో.

“అలా బొమ్మలా నిలబడిపోతావేటే? ఇల్లా పక్కకొచ్చి కూకో. ఆ డిప్పుడప్పుడే రాడులే” అంటూ రత్నం చెయ్యి పట్టుకుని, దగ్గిరికిలాక్కోబోయాడు కిష్టయ్య.

“వదలండి, వదలండి” అంటూ చెయ్యి విదిలించుకుందుకు - పెనుగులాడింది రత్నం.

రత్నం పెనుగులాడిన కొద్దీ, కిష్టయ్య శరీరం మరీ వేడెక్కిపోతూంది. బలంగా ఒక్క గుంజు గుంజి, సందిట్లోకి తీసుకుని, మంచంమీదికి రత్నం కళేబరాన్ని వాల్చడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు కిష్టయ్య.

“నే నల్లాటిదాన్ని కాదు. నన్ను వదలండి. మీకు దణ్ణం పెడతాను” అంటూ ఎంతో ప్రాధేయపడింది రత్నం.

రత్నం మాట లతని కేమీ వినిపించక పోయినా, ఆ గోలకి కేర్‌మంటూ పిల్ల లేచింది.

“దీని తస్సాదియ్యా, ఖాదొకత్తి—పానకంలో పుడకలాగ” అని చిరాకుపడ్డాడు కిష్టయ్య.

“ఉండండి. పిల్లని నిద్దరోగొట్ట నివ్వండి” అంటూ అతని పట్టులోంచి వదిలించుకో ప్రయత్నించింది రత్నం.

“హిహిహి. అల్లా రా దారికి” అంటూ సందిట్లోంచి వదిలి పెట్టాడు రత్నాన్ని కిష్టయ్య.

ఒక్క అడుగులో పిల్ల నెత్తుకుని గదిలోంచి బయటపడింది రత్నం.

'అరిస్తే తన పరువే పోతుంది. అరవకపోతే ఈ రాక్షసుడు వదిలేలా లేడు. ఏమిటి దారి?' అనుకుంటూ చింతచెట్టుకిందున్న తుమ్మదుంగల దగ్గిరికి వచ్చి వణికిపోతూ చీకట్లో కూర్చుంది.

కాసేపు చూసి, కిష్టయ్య కొత్త [illegible] చుట్ట ముట్టించి బయటికి వచ్చాడు.

“ఇలాంటిబెట్టు సరిసేత్తే, కూటికి గుడ్డకి కరువై పోతావు. రేపే మరో కుమ్మర్ని పిలిపించి, వేరే కొలిమెట్టిత్తాను. ఆలోచించుకుని కబురు సెయ్. అదీ సంగతి” అంటూ విసురుగా వెళ్లిపోయాడు కిష్టయ్య.

'కండలు కరిగేలా రెక్కలు ముక్కలు చేసుకున్నందుకు కాదన్నమాట కూడూ, గుడ్డ వచ్చేది. కూడూ గుడ్డా కావాలంటే కాయకష్టంతోపాటు పెళ్లాడించినట్టాడే తోలుబొమ్మల్లా బతకాలన్నమాట. ఛీ! వెధవబతుకు! నా బతుకుకంటె తుమ్మ దుంగ నయం. ఈ చుట్టూ ఉన్న ఇనప ముక్కలు నయం. స్వేచ్ఛగా ఆరు బయట నిర్భయంగా పడున్నాయి. ఈ [illegible]లో ప్రాణం పోతే నాకూ, ఈ [illegible]కే తేడా ఏమిటి? నే నందంగా [illegible]టడమే నేరమైంది. కాదు, అందంగా

ఆంధ్రప్రభ సచిత్ర వారపత్రిక

6-1-71 నుంచి చందా పెరుగుదల

ఆంధ్రప్రభ సచిత్ర వారపత్రిక విడి ప్రతి వెల జనవరి 6, 1971 నుంచి 45 పైసలు.

ప్రచురణకు సంబంధించిన ఖర్చులు — ముఖ్యంగా న్యూస్‌ప్రింట్ ధర, పత్రిక పంపిణీకి సంబంధించిన ఖర్చులు విపరీతంగా పెరిగిపోయినందువల్ల వెలను పెంచవలసి వచ్చింది.

మాకెంత ఇష్టం లేకపోయినా పాఠకులకు మే మిప్పుడు అందిస్తున్న విధంగా — 72 పేజీలు, త్రివర్ణ చిత్రాలు, చిత్రాలు, ఇన్ని రచనలు వగైరాలు – పత్రికను అందజేయడం కోసం హెచ్చించక తప్పలేదు.

వెల హెచ్చించవలసివచ్చినందుకు విచారిస్తున్నాము.

ఈ మార్చిన విడి ప్రతి వెల, చందా రేట్లు 1971 జనవరి 6 నుంచి అములులోనికి వస్తాయి.

విడి ప్రతి వెల 45 పైసలు.

చందా రేట్లు

	స్థానికంగా	పోస్టు ద్వారా
మూడ్నెల్లకు	5-85	7-15
ఆరు నెలలకు	11-70	14-30
సాలుసరి	23-40	28-60

ఇంతకుముందే చెల్లించిన చందాలు పై విధంగా లెక్కకట్టడం జరుగుతుంది.

మదరాసు
1-12-70

జనరల్ మానేజర్
ఆంధ్రప్రభ సచిత్ర వారపత్రిక

పుట్టి, పేదవాడి పెళ్ళాన్ని కావడమే పెద్ద నేరం. నేనూ తుమ్మదుంగలా నల్లగా, అసహ్యంగా ఉంటే, ఈ దుంగలా నిర్జీవంగా ఉంటే' అని ఏవేవో ఊహించుకుని తనలో తను బాధపడుతూంది రత్నం.

ఇంతలో ఒడిలోని పాప చలికి ఏడుపు మొదలెట్టింది. ఒక్కసారి పాపని గుండెలకి హత్తుకుంది. కారే కన్నీరు తుడుచుకుంది. కాని, ఆ కన్నీరు ఆగడం లేదు.

వీథివెంట విసురుగా పోతున్న కిష్టయ్యకి తాగుబోతు చిన్నిగాడు ఎదురయ్యాడు.

"ఏం కిట్టయ్యబాబూ! ఏడనుంచేటి ఇంత సీకటి నొత్తన్నావ్? కమ్మరసాల కాడనుంచి కాదుకందా? ఆడనుంచే అయి ఉంటాది. లేకపోతే ఆ సెంటోస నెందుకేటి?" అని కిష్టయ్య సమాధానం కోసం ఆగకుండా తన మనసులోని అనుమానాన్ని వెళ్ళగక్కాడు చిన్నిగాడు.

"ఏడిసేవులే" అని చిరాకు పడ్డాడు కిష్టయ్య.

"ఓ సుట్ట్ టాడెయ్, కిట్టయ్య బాబూ!"

కిష్టయ్య చుట్ట తీసి ఇచ్చాడు.

"అగ్గిపెట్టెకూడా అరెయ్ మరి" అన్నాడు చిన్నిగాడు.

అగ్గిపెట్టె తీసుకుని, పుల్ల గీసి, "పిట్ట వల్లో పడ్డట్టేనా?" అన్నాడు చిన్నిగాడు చుట్ట ముట్టిస్తూ.

"ఇంకా కొత్త. కొత్తదెబ్బ సేత్తందిరా."

"నన్ను రామంటావేటి? సేతులూ, కాళ్ళూ కదపకుండా మంచానికి కట్టి పడేత్తాను. ఆ పైన నీ ఇష్టం" అన్నాడు చిన్నిగాడు, వాడి మూర్ఖత్వమంతా వెళ్ళడయ్యేలా, కిష్టయ్య మెప్పు కోసం.

"ఏడిశావులే. ఎవరేనా వింటే బాగోదు. ఆ సమయం వచ్చినప్పుడు చెబుతాలే. ఎళ్ళిరా" అంటూ ముందుకి నడిచాడు కిష్టయ్య.

"నేలమీద కోడిపిల్ల గద్దకంట పడ్డదీ గన్నిగాడి రత్తనం కాపుకంట పడ్డదీ" అని పాడుకుంటూ తాగుబోతు చిన్నిగాడు కమ్మరిసాలవైపు వెళ్ళిపోయాడు.

ఆ పాట విన్న రత్నానికి గుండె లదిరిపట్లాయి, రెండంగల్లో గదిలో పడి, తలుపులు బిగించి, పాపను పక్కలో పెట్టుకుని ఏడుస్తూ పడుకుంది. ఎప్పుడు గన్నెయ్య వస్తాడా, ఒళ్ళో పడి భోరున ఎప్పు డేడుద్దామా అని రత్నం గుండెలు తహతహ లాడుతున్నాయి. మనసు వేయి కళ్ళతో ఎదురు చూస్తూంది.

మరునాటి పొద్దున్నకి గన్నెయ్య పట్నంనుంచి తిరిగి వచ్చాడు. కళ్ళు వాచి నీరసంగా ఉన్న రత్నాన్ని చూశాడు.

"అలా గున్నావేవే?" అన్నాడు.

". . . . . ."

"నిన్నేనే నే నడిగేది."

రత్నం మాట్లాడలేకపోయింది. వచ్చే ఏడుపు నాపుకోలేక, మధ్య మధ్య ఎగుపులతో—"ఈ ఊరునుంచి పారిపోదాం. ఇక్కడ మనం ఒక్క రోజుకూడా ఉండద్దు" అంది రత్నం పసిపిల్లలా.

"ఇన్నాళబట్టే నచ్చినూరు. ఈ యేల యెగబట్టై పోయిందేటే? అసలు ఏం జరిగినాదో సెప్పకుండా ఆ ఏడుపేటే?" అన్నాడు గన్నెయ్య కాస్త చిరాగ్గా.

"రాత్రి మీ రింటి దగ్గిర లేరుగా. కిష్టయ్య నానా రభసా చేశాడు. . . సమయానికి చంటిది ఏడవబట్టిగాని. . . లేకపోతే నేను మీకు దక్కేదానినే కాదు."

"ఏం? సంపబోయాడా? నిన్ను సంపితే ఆయన కే టొత్తాది?"

"నా కర్మ. మిమ్మల్ని మనిషిగా పుట్టించినాడికి బుద్ధి లేదు. . . నన్ను సందిట్లోకి బలవంతంగా లాక్కుని, గట్టిగా. . ." అంటూ చెప్పలేక చెప్పలేక ఇంకా ఏదో చెప్పబోయింది రత్నం.

"ఛా! నోర్ముయ్యాన్" అని అరిచాడు గన్నెయ్య.

వాళ్లిద్దరి రెండేళ్ళ దాంపత్యజీవితంలో గన్నెయ్య నోట అంత బిగ్గరగా మాట వినడం రత్నానికి మొదటిసారి. అది మాటలా అనిపించలే దామెకి. ఆ ఒక్కసారి ఆకాశం భయంకరంగా ఉరిమిన ట్లనిపించిం దామెకి. ఆ క్షణంలో అతని ముఖంలో ఒక వింతైన క్రౌర్యాన్ని చూసింది. బురదపాములా అగుపించే గన్నెయ్యలో కోడెతాచును చూసింది. రత్నం కుంగిపోయిన మనసు, ఒక్కసారి చిరుగాలికి విరిసిన పువ్వులా తుళ్ళింది.

'నా మొగుడూ మగసిరి గలవాడే! ఆ మెలితిరిగిన కండలు ఇనపముక్కల్ని, కర్రల్ని సాపు చెయ్యడానికే కాదు, నన్ను కాపాడ్డానికికూడా పనికొస్తా యన్నమాట' అనుకుని పొంగిపోయింది రత్నం.

'కిట్టయ్య దుట్టిలో పేదోడికి అందమైన పెళ్ళాం ఉండకూడ దన్న మాట. ఒకేల ఉన్నా, అది ఆడికోసమే ఉండాలి. అంతేగాని పతివరతగా ఉంటాని కీల్లేదు. ఉన్నా ఉండనివ్వడు. అది సెడిపోయి తీరాలి. సెడిపోకపోతే సెరిపి తీరతా డన్న మాట. మాత్తా సీడి సంగతి' అని హుంకరించాడు గన్నెయ్య.

"మాటలసందట్లో మరిచేపోయాను. భోజనానికి లేవండి" అంది రత్నం కళ్ళు తుడుచుకుని.

"వద్దే. కడుపు నిండుగానే ఉంది" అని కొలిమిదగ్గిర కూర్చుని, రాజబెట్టాడు.

'ఇన్నాలబట్టే ఈడు ఆడే యకాసికాలకి అర్థం ఇదన్న మాట' అనుకున్నాడు.

కొలిమిలోని కణకణలాడే బొగ్గుల్లా అతని గుండెలు రగులుతున్నాయి. కాలిన నాగలి కరుకోలని కొలిమిలోంచి తీశాడు. ఎర్రగా కాలిన కరుకోలని ఇనపదిమ్మ మీద పెట్టి, సమ్మెటతో కసిగా బాదుతున్నాడు.

'ఆ కరుకోల కిట్టయ్యే అయితే. . .' అనిపించిం దతనికి.

సోమరిగా బతకడమే బతుకుతెరువుగా పెట్టుకున్న తాగుబోతు చిన్నిగాడు, పొద్దున్నే రవణయ్య దగ్గిరికి చేరి, రాత్రి జరిగిన సంగతంతా చెప్పాడు.

"ముసలి కిట్టయ్యంటే ఎగకేసిం దేమో దానికి? నువ్వంటే, తస్సాదియ్య ఉరకలేత్తూ వల్లో పడద్ది" అని రవణయ్యకి ధూప మేశాడు చిన్నిగాడు. రవణయ్య నవ్వుకున్నాడు.

"ఓ పావలా ఇయ్యి, రవణయ్యా! ఓ సుక్కేసుకోపోతే మడసు బాగోదు" అని, పావలా చేతిలో పడగానే సారాబట్టీ వైపు వెళ్ళిపోయాడు చిన్నిగాడు.

పొద్దువాలే వేళ రవణయ్య కమ్మరి సాలిడి దగ్గిరికి వచ్చాడు. ఓ దుంగమీద తాపీగా కూర్చుని, "ఒరేయ్, గన్నిగా! ఈ ఏల సందాలద్దాక ఇంటికొచ్చి, డబ్బట్టుకెళ్లి పట్నంనుంచి ఖండిపట్టాలు కొనుక్కురావాలిరా. నువ్వు పెక్కుతున్న ఆ నాగ లెవరిదిరా?" అన్నాడు.

"దొరయ్య కాపుగారిది, బాబూ!"

"చంటి దేదిరా?"

"లో వాడుకుంటున్నాదేమోనండి."

"పి లోపాలి."

"రత్నం, చంటిదాన్ని తీసుకురామె" అని పిలిచాడు గన్నెయ్య.

రత్నం పిల్లని తీసుకువచ్చింది.

"కళ్ళ అలా ఉన్నాయేవే? గన్నిగాడు ఇంటికాడ లేక నిద్దరట్టలేదా నిన్న మాపు?" అన్నాడు రవణయ్య, రత్నం ముఖంలోకి చూస్తూ.

రత్నం సమాధానం చెప్పకుండా పిల్లని తీసుకుని లోపలికి వెళ్ళిపోయింది. ఆ ఊరి జనమంతా రాక్షసుల్లా తోచారు రత్నానికి. ఆ ఊరినుంచి ఏమైనా వెళ్ళిపోవాలని మనసు తహతహలాడింది రత్నానికి.

గన్నెయ్య ఒళ్ళు ఉడికిపోతూంది. తనకున్న బలాన్నంతనీ, ఉబుకుతూన్న ఉక్రోషాన్ని అణుచుకుందుకు వినియోగిస్తున్నాడు.

"బాబూ!" అన్నాడు గన్నెయ్య మెల్లిగా.

"ఏరా?"

"పాపి. . . రే పెళ్ళకూడదూ?"

"ఏం? పెద్ద గేడికి పాలితకాలా నువ్వు? ఈ రాత్రి కెళ్లి పొద్దున్నకి పట్టాలు కొనుక్కురావో, పెద్ద పీలక్క" అని సమాధానం కోసం ఎదురుచూడకుండా వెళ్ళిపోయాడు రవణయ్య.

'ఈయనే గేదెపాలు పితకాలి? పితకటానికి పాలే ళ్ళున్నారుగా. ఈయ వెళ్ళకూడదూ?' అనుకున్నాడు గన్నెయ్య.

పక్షులు గూటికి చేరుతూన్న సమయం. గన్నెయ్య చొక్కా తొడుక్కున్నాడు. ఎప్పుడేనా పట్నాని కెడితేనే తొడుగుతా డా చొక్కా.

రత్నం అతని దగ్గిరికి వచ్చి, "మనం ఈ ఊరునుంచి వెళ్ళిపోదాం. ఈ పని ఇంకే ఊళ్ళోనైనా చేసుకు బతకొచ్చు" అంది, అతనికి నచ్చచెప్పే ధోరణిలో.

"సీకు తెల్దే. పని సేత్తానంటే ముట్టుకుపోనుండే ఏమరనాగలొచ్చినయ్. మినుమీద కత్తులు సేత్తన్నారు. కొడవళ్ళు సేత్తన్నారు. అన్ని ఊళ్ల లోనూ అందరూ వద్దుకు బతుకుతున్నారు. మనం యాడకెళ్లి బతుకు

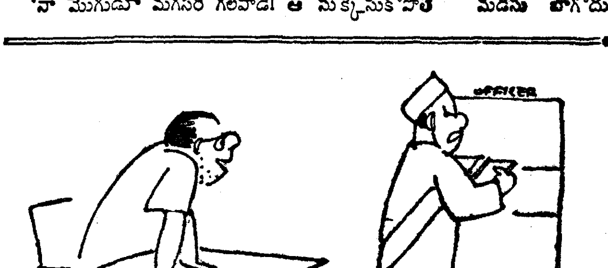

"నాయనా, అప్పారావూ! నా ఇంక్రిమెంటు సంగతి కాస్త కదిలించ కూడదూ, తమ్ముడూ!"

"వచ్చేటప్పుడు, పోయేటప్పుడు అబ్బబ్బ! ఈపోరు పడలేక ఛస్తున్నా!"

తామే? రోజులు మారిపోనాయే" అన్నాడు గన్నెయ్య విస్పహోయంగా ఈ వరకంమంచి విముక్తి లేదన్నట్టు.

"మరవాగళ్లు వచ్చాయ్. రోజులు మారాయి. కాని,మన బతుకుల్లో మాత్రం మార్పులేదు. మన బతుకులుబాగుపడవు" అంది రత్నం.

"ఎవడు ఏది సేసినా బాగున్నోడి ఒంటికు బాగువట్టాకేనే."

"మనవేం పాపం చేశాం?"

"పాపమో పున్నెమో నాకు తెల్దు కానీ, పుట్టిన అవుదూడలన్నీ ఎగిరి గంతులేసి ఆడుకుంటాయి సిన్నప్పుడు. పెద్దైనాక కొన్ని దూడలు ఎద్దులై సచ్చినట్టు బండసాకిరీ సేత్తయ్. కొన్ని దూడలు ఆబోతు లౌతాయ్. అన్నీ ఒకేలా పుటినా, పెద్దయ్యేసరికి రకరకాలుగా మారిపోతాయే" అన్నాడు గన్నెయ్య పెద్ద తాత్త్వికుడిలా.

"ఆబోతునీ మనిషేగా చేసింది" అంది రత్నం.

"ఏమేనేహే! నీ మెట్టవేదాంతం నువ్వూనూ" అంటూ గదిలోంచి సావిట్లోకి వచ్చాడు గన్నెయ్య.

గన్నెయ్య వెంటబడి, "ఎద్దులన్నీ కలిసి ఆబోతుమీద తిరగబడితే?" అని ప్రశ్నించింది.

"ఎద్దులేటే? ఆబోతుమీద తిరగబడడమేటే?నీకు మతిగాని పోతందేటే?" అని ఒక్కడుగు ముందుకు వేశాడు.

తన మాట వినిపించుకోవడం లేదన్న రోషంతో, "ఈ రాత్రికి మళ్లీ ఆ కిష్టయ్య వచ్చి రభస చేస్తే రేపు మీరు నా శవాన్నే చూసేది" అని లోపలికి వెళ్లిపోయింది రత్నం.

గన్నెయ్యకి అడుగు ముందుకి పడలేదు. నిలబడిపోయి ఎదురుగా ఉన్న చింతచెట్టువైపు చూశాడు.

చింతచెట్టు కొమ్మల్లో ఉన్న కాకి గూడు దగ్గిరికి బావురుపిల్లి నెమ్మదిగా అడుగులో అడుగు వేసుకుంటూ చేరుతూంది. ఇంక నాలు గడుగులు వేస్తే ఆ గూట్లోని కాకిపిల్లని నోట కరుచుకుంటుంది. అలా జరగడం మామూలే. కాని, అలా జరగలేదు. ఎక్కడనుంచో రెండు కాకులు "కావ్! కావ్" మని అరుస్తూ పిల్లిని చుట్టు ముట్టాయి. పిల్లి చలించలేదు. ఒక్క అడుగు ముందుకు వేసింది. అంతే. కాకులు మీద పడ్డాయి. వాటి ఇనపముక్కులతో పిల్లి కళ్లల్లో పొడిచాయి. పిల్లికి దిక్కు తోచక నేల కూలింది. ఇంక కదల్లేదు.

గన్నెయ్య బరువుగా, తృప్తిగా నిట్టూర్చాడు. మనసులో కాకుల్ని మెచ్చుకున్నాడు. తనకన్న కాకులు నయ మనుకున్నాడు. గన్నెయ్య తిరిగి లోపలికి వెళ్లాడు. రత్నాని కేదో చెప్పబోయాడు. కాని, తమాయించుకున్నాడు.

"రత్నం! నా గుండెల్లో ప్రాణ ముండగా నీ ఒంటిమీద ఈగ వాలనివ్వనే. నా మాట నమ్ము. నే నెక్కడికి వెళ్లినా నీ కాడే ఉన్నాననుకో" అని చెప్పి, రవణయ్య ఇంటికేసి బయలుదేరాడు. దార్లో కిష్టయ్య పాలేరు ఎదురయ్యాడు.

"ఎక్కడికండి, గన్నెయ్యగోరా?" అన్నాడు.

"పట్నం ఎడతన్నాను. రవణయ్య కాపు పనిమీద" అన్నాడు గన్నెయ్య.

రవణయ్య ఇంటికి వెళ్లి డబ్బు తీసుకుని బయలుదేరాడు. ఒక మైలు నడిస్తేగాని, పెద్దరోడ్డు రాదు. పెద్ద రోడ్డు ఎక్కితేగాని, బస్సు దొరకదు. గన్నెయ్య చురుగ్గా పెద్దరోడ్డువైపు నడుస్తున్నాడు. దార్లో మునసబుగారెదురయ్యారు.

"ఎక్కడికిరా, గన్నీ, సందా లడ్డాక బయలుదేరావ్?" అన్నారు మునసబుగారు మామూలు ధోరణిలో.

"బండిపట్టా కోసం పట్నాని కెడతన్నానండి. రవణయ్యగా రెల్లమన్నారు" అని ముందుకు నడుస్తున్నాడు గన్నెయ్య.

మాలపల్లి దాటాడు. ఎదర పెట్టి బల్జిపేటుంది.

'మాలపల్లిని, పెట్టి బల్జిపేటని రవణయ్య, కిష్టయ్య సొంతంలా వాడుకుంటారు. వాళ్ల మాట కెదురు చెప్పరు పిక్లెవరూ. వాళ్లిద్దరూ ఏం చేసినా ఈ కూలీజనం మాట్లాడలేరు. వాళ్ల కవతాలమీద బతికేవాళ్లు. ఒళ్లొంచి పనిచేసుకు బతికినా, ఆ కామందు లిద్దరి మోచేతికింద నీళ్లు తాగి బతుకుతున్నారని ఆ కామందుల నమ్మకం. తనలాగే వీళ్లూ ఆ కామందు లిద్దరూ ఏం చేసినా, ఏవన్నా నోరు మెదపరు. చేతకాని సన్నాసులు. కాకులపాళం చెయ్యరు! ఎదవ బతుకులు! ఈళ్లంతా తిరగబడితే, ఈళ్ల తరమేటి? ఆళ్లకాడ డబ్బుంది. ఈళ్ల కాడ తిండే లేదు. ఆళ్లు ఎక్కువోళ్లు. ఈళ్లు తక్కువోళ్లు. ఊళ్లో ఆళ్ల బలగ మెక్కు ఉంది. ఈళ్ల జనం ఊళ్లో తక్కువ. ఆళ్ల డబ్బుకి అమ్ముడుపోయి వోళ్లు. అందుకే ఇల్లా ఏడుతున్నారు. సన్నాసిగాళ్లు' అనుకుంటూ ఏవేవో ఆలోచించుకొంటూ పెద్ద రోడ్డెక్కాడు గన్నెయ్య.

బస్సు కొద్దిసేపట్లో వచ్చింది. ఆ కాస్త ఆలస్యం గన్నెయ్యకి యుగంలా గడిచింది. ఒక గంటలో బస్తీకి చేరుకున్నాడు. పట్టాలు కొన్నాడు. అప్పడే తొమ్మిది గంటల రాత్రి అయింది. ఇంక బస్సు లుండవు. గన్నెయ్యపట్టాలు భుజాన వేసుకుని నడక ప్రారంభించాడు. రత్నానికి తనిచ్చిన మాట చెవుల్లో మారుమోగుతూంది. రత్నాన్ని తను కాపాడుకోవాలన్న ఆత్రత అతన్ని వరిగెత్తిస్తూంది. ఏదేనా జరిగితే... రత్నం అన్నంత పనీ చేస్తే, రత్నం శవాన్ని... దాన్ని గురించి ఆలోచించలేకపోయాడు. కిట్టయ్యఅంతటి వాడూనూ. మళ్లీ రాత్రికి వస్తే రావచ్చు. వాళ్ల పాలేరుకూడా చూశాడు తను పట్నానికి రావడం. రవణయ్యని మాత్రం ఎవరు నమ్మమన్నారు! ఇద్దరిద్దరే. వాళ్లిద్దరి మీద ఎన్ని పుకార్లు లేవూ?

గన్నెయ్యకి భయమేసింది. ఈ వెర్రి ఆలోచనలు అతని గుండెల్లో రాక్షసి బొగ్గులా రగులుతున్నాయి. అతను రైలింజనులా ముందుకు దూసుకుపోతున్నాడు. వెళ్లి కమ్మరిసాల దగ్గిర వాలిపోవాలనుంది. రెండు గంటల్లో పన్నెండు మైళ్లు... భుజాన బరువుతో... ఊరు చేరుకున్నాడు. చెమటలు కారుతున్నాయి. ఒళ్లంతా వేడెక్కి పోయింది.

కమ్మరిసాలలోకి అడుగు పెట్టాడు. పట్టాలు దించాడు. రెండడుగులు ముందుకి వేశాడు. గది తలుపు తెరిచి ఉంది. గుడ్డిదీపం మినుకు మినుకుమంటూంది. చిన్నగా మాటలు వినపడ్డాయి.

"పండక్కి వట్టు చీర కొంటానే. బెట్టు సెయ్యకు. నా మాట విను."

"వ న్నొదలండి. దణ్ణ వెడతాను."

గన్నెయ్య గుండెల్లో రగులుతున్న ఆలోచనలు కడిగిన నిజాల్లా కళ్లముందు నిలబడ్డాయి.

మంచంమీద రత్నం కళేబరాన్ని అణచిపెట్టి, రవణయ్య పశుత్వాన్ని ప్రదర్శిస్తున్నాడు. రాక్షసత్వం ఆ గదిలో రాజ్యమేలుతూంది.

గన్నెయ్య నరాలు తెగిపోయేటంతగా పొంగాయి. రక్తం వేడెక్కిపోయింది. కోపంతో ఒళ్లు వణికిపోతూంది. నోట మాట రానంత కోపం కట్టలు తెంచుకుని ముందుకి దూకింది. చిరకాలంగా నలిగిపోతున్న పీడిత సహనం ఒక్కసారి తిరగబడింది.

రత్నంమీద పడి పెనుగులాడుతూన్న రవణయ్య జుట్టు పట్టుకొని సావిట్లోకి విసిరాడు గన్నెయ్య. సావిట్లో కటికనేలమీద రవణయ్యకళేబరం దిబ్బున పడింది. రవణయ్య గుండెలమీద గన్నెయ్య కూర్చున్నాడు. చేతికి దొరికిన కరుకోలని బలంగా పిడికిలిలో బిగించాడు.

(తరువాయి 63 వ పేజీలో)

ఒక మంత్రిగారు ఏదైనా ఒక గవర్నమెంటు ఆఫీసుకి వెళ్లి, అక్కడి గుమాస్తాలూ వాళ్లూ సరిగా పని చేస్తున్నారో లేదో చూడాలను కొన్నారు. ఒకసారి ఎవరితోనూ (ఆఖరికి తమ పి. ఎ.తోకూడా) చెప్పకుండా హఠాత్తుగా ఒక ఆఫీసులో ప్రవేశించారు. మారువేషంతో. ఆ ఆఫీసులో చాలామంది హాయిగా కుర్చీలలో కూర్చుని వారపత్రికలూ, నవలలూ చదువుకొంటున్నారు.

మంత్రిగారికి మండిపోయింది. 'పని ఎగ్గొట్టి హాయిగా పుస్తకాలు చదువుకొంటున్నారు వీళ్లు. ప్రభుత్వ ద్రవ్యం ఈ విధంగా నాశనమై పోతూంది. వీళ్లందర్నీ ఉద్యోగంలోంచి పీకేసి, మంచివాళ్లని వేయించాలను కొన్నారు.

మారువేషం పీకేసి, ఒకసారి కంఠం సవరించుకొని, "నేను మంత్రిని. మీ రందరూ పని ఎగ్గొట్టి హాయిగా చదువుకోవడానికి కాదు ప్రభుత్వం జీతాలు ఇచ్చేది. మిమ్మల్నందర్నీ ఇప్పుడే ఇళ్లకు పంపించేస్తాను" అని హుంకరించారు ఆయన.

ఆయన ఏమంటున్నారో అక్కడి వారు ఎవరికీ అర్థం కాలేదు.

అందరికీ దూరంగా కూర్చుని ఏదో వ్రాసుకొంటూన్న ఒక పెద్దమనిషి, పరుగెత్తి వచ్చి, "సార్! ఇది గవర్నమెంటు ఆఫీసే. అయితే, దీన్ని పబ్లిక్ లైబ్రరీ అంటారు" అని వినయంగా మనవి చేశాడు.

మాతృ హృదయం

బెళ్లూరి శ్రీనివాసమూర్తి

ఆమె నా మాతృమూర్తి —
    ఆమె నా ఉపాసనా దేవత,
ఆమెలో నేను విశ్వ సౌందర్యాన్ని
సందర్శిస్తాను
నాలో ఆమె శైశవ ప్రేమ ఆరాధిస్తుంది,
జన్మజన్మాంతరాల సంబంధం
ఒక్క క్షణమైనా మమ్మల్ని విడదీయదు —
ఆమెను నేను ప్రేమిస్తాను
నన్ను తప్ప ఆమె ఎవ్వరినీ ప్రేమించదు,
అదే మాతృ వాత్సల్యం
అదే మానసాతీత మహిత రహస్యం—

ఆమె మనస్తత్వాన్ని నేను ఊహిస్తాను
ఆమె ఆర్ద్ర హృదయాన్ని నేను భావిస్తాను,
పరమ సత్యమైన దామె సౌందర్యం
ఆ సత్య సౌందర్య సమ్మేళనంలో
పులకించి, పులకించి
ముగ్ధుడై పోతాను —
ఆమె ఒక్కసారి పాడింది
ఆమె పాటలో అమృతాన్ని ఆస్వాదించాను
ఆమె గొంతులో గొంతు కలిపి ఆలపించాను,
ఆమె కుపితయై చూస్తుంది —
నా దేహం కంపించి పోతుంది,
ఆమె నిశిత వీక్షణంలో
హాలాహల సందర్శన మవుతుంది —
ఒక్క క్షణం — ఒక్క ముహూర్తం!
ఉత్తర క్షణంలో —
ఆమె పెదవులు నా చెక్కిళ్లను స్పృశిస్తాయి
ఆమె ఆలింగనంలో
అక్షరమైన ఆనందం,
ఆమె వాగ్ఝరీ పరంపరలో
అద్వితీయ మాధుర్యం
లలితమైన ఆ మాతృమూర్తి దరహాసరోచిలో
అద్వైత భావ ప్రపంచం—
అదే — నా మాతృ హృదయం
అదే — నా జీవితాభ్యుదయం —

ఆమె నన్ను పెంచింది
ఆమె నన్ను పెద్ద చేసింది,
ఆమె మహోపకారాన్ని ఆజన్మాంతమూ
విస్మరించలేను
విస్మృతి అసాధ్యం,
ఆమె ప్రేమైకమూర్తి —
ఆమె ప్రేమామృత ప్రవాహం
భూమ్యాకాశాల మధ్యలో —
రోదసీకుహరంలో ఆవరిస్తుంది
అటూ — ఇటూ అంచులు తాకుతుంది —

నా మాతృమూర్తికి —
భావ ముకుళాన్ని సమర్పిస్తాను
అహర్నిశలూ సమర్పిస్తాను
అది ఆమె హృదయాంతరాళంలో
వికసిస్తుంది —
అప్యాయంగా అమృతహస్త మెత్తి
ఆమె దీవిస్తుంది —
ఆ దీవనలో — సృష్టి రహస్యోపాసన
బోధిస్తుంది,
ఆ బోధలో —
   ధర్మత్యాగాలూ దయాదాక్షిణ్యాలూ
   విశ్వశ్రేయో మార్గాలూ
ధ్వనిస్తాయి —
ఉపాసనావిధులన్నీ వ్యాఖ్యానిస్తుంది —
ఆమె నా మాతృమూర్తి — ప్రకృతి దేవత,
ఆమెతో —
జీవితాన్ని హాయిగా గడుపుతాను! ★

ఊరుమ్మడి బతుకులు

(13 వ పేజీ తరువాయి)

ఆ చేతిలోని ఆయుధాన్ని చూసి రవణయ్య లోని పాత జులుం, అహం, మదం—అన్నీ కరిగిపోయాయి. దైన్యం, ప్రాణభీతి, అడకువ—అన్నీఒక్కసారిముంచుకొచ్చాయి.

గన్నెయ్యని ప్రాధేయపడి ప్రాణాలు దక్కించుకోవా లనుకున్నాడు. అతని నోట మాట బయటపడని క్రితమే గన్నెయ్య చేతిలోని కరుకోల రవణయ్య గుండె ల్లోకి బలంగా దిగి, బయటి కొచ్చింది.

రవణయ్య విలవిల తన్నుకుని, నిశ్శబ్దంగా నిశ్శబ్దంలో కలిసిపోయాడు.

రత్నం గది గుమ్మానికి బల్లిలా అంటిపెట్టుకు పోయింది. ఆ తరవాత వంతు తనదే ననుకుంది. దీపం భయపడి ఆరిపోయింది. గన్నెయ్య కరుకోలని ఇంకా వదల్లేదు. అతనిలో పిరికితనం చచ్చి పోయింది. అతని రక్తనాళాల్లో ప్రవహిం చేది అప్పుడు రక్తం కాదు, కరిగిన లావా. అతనిలో మొండిధైర్యం కోట కట్టుకొని రాజ్య మేలుతూంది.

చుట్ట నేలను కొట్టి కిష్టయ్య సావిట్లోకి అడుగు పెట్టాడు. గుమ్మం దాకా వెళ్లాడు. వెనకనించి ఓ బలమైన చెయ్యి నోరుమూసి సావిట్లోకి లాక్కు వచ్చింది.

రవణయ్యకి పట్టిన గతే కిష్టయ్యకి పట్టింది.

"తలుపేసుకుని లోన పడుకో" అన్నాడు గన్నెయ్య.

గది తలుపులు తక్షణం మూసుకుని, వణికిపోతూ మంచాన్ని అంటి పెట్టుకుని, నోట మాట రాక బొమ్మలా పడుంది రత్నం.

కాకులు 'కావ్ కావ్' మంటున్నాయి.

'ఖూనీరా! ఘోరమై పోయిందిరా' అన్న కేకలు. జనం! సావిడినిండా జనం!

"రత్నం! రత్నం!" అంటూ ఎవరో తలుపు తట్టారు.

రత్నం తలుపు తీసింది. రవణయ్య శవం, కిష్టయ్య శవం సావిట్లో పడు న్నాయి. పక్కనే రక్తంలో తడిసిన కరుకోల.

వెలుగొచ్చింది. మునసబు పంపిన బకీరుమీద పోలీసులు వచ్చేశారు.

అప్పటికే ఊరు రెండుగా విడి పోయింది. పెద్దపార్టీ ఓ పక్క, చిన్న పార్టీ ఓ పక్క సమావేశమయ్యాయి. పెద్దపార్టీ పెద్ద కిష్టయ్యని చిన్నపార్టీ పెద్ద రవణయ్య హత్యచేశాడనీ, చిన్నపార్టీ పెద్ద రవణయ్యని పెద్దపార్టీ పెద్ద కిష్టయ్య హత్యచేశాడని నిర్ణయమై పోయింది.

మునసబు చిన్నిగాడి సాక్ష్యాన్ని ఆసరాగా తీసుకుని, రత్నంతో కిష్టయ్యకీ, రవణయ్యకీ ఉన్న సంబంధమే ఈ హత్యలకి కారణమని పోలీసులకి విడమరిచి చెప్పాడు.

హంతకుడూ,హతుడూకూడా హతులే నని చట్టం నమ్మింది.

గృహం

హృదయాలు శూన్యమైతే గృహమే లేదు.

—బైరన్

ప్రతి ఇంట అత్యవసరంగా ఉండదగిన పదార్థం - దేవుడు.

—ఫ్రాంక్ క్రేన్

గన్నెయ్య బండిపట్టాలు భుజాన వేసుకుని వచ్చాడు. జనాన్ని, పోలీసుల్ని చూసి తెల్లబోయాడు. మాటాడకుండా బొమ్మలా నిలబడిపోయాడు.

ఆ చేతగాని దద్దమ్మని ఎవ్వరూ అనుమానించలేకపోయారు.

జనం సద్దణిగారు.

రత్నం చెడిపోయిందని ఊరు చెప్పు కుంటూంది.

ఎవరు చెరచడానికి ప్రయత్నించారో, రవణయ్య, కిష్టయ్య సావిడి దగ్గరకి ఎందు కెళ్లారో ఊరు పట్టించుకో లేదు.

గన్నెయ్య చింతచెట్టుమీది కాకి గూడుని చూస్తున్నాడు.

"మనం ఈ ఊరు వదిలి వెళ్లి పోదాం. మనకీ ఊరుమ్మడి కమ్మరిసాలా వద్దు, ఈ ఊరుమ్మడి చాకిరీ వద్దు" అంది రత్నం మెల్లిగా.

"ఈ ఊరు మనదేనే. ఈ ఊరే ఉమ్మడి ఊరు. కాకూ కాటూ ఉండే ఈ ఊళ్లో" అంటూ రత్నం భుజంమీద చెయ్యివేసి లోపలికి తీసుకెళ్లాడు గన్నెయ్య.

చెట్టుమీది కాకిగూట్లో కులాసాగా ఉన్నాయి కాకిపిల్లలూ, కాకులూ. ★